Maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Asia: HE 36/2026 vp – Kirjallinen asiantuntijalausunto elintarvikemarkkinalain muuttamisesta

Kauppapuutarhaliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä elintarvikemarkkinalain muuttamiseksi. Kauppapuutarhaliitto edustaa kotimaisia kasvihuonealan yrittäjiä, jotka tuottavat vihanneksia, kukkia ja taimia. Ala on pääomavaltaista ja erittäin riippuvaista energian sekä muiden tuotantopanosten hinnoista, mikä tekee viljelijöistä haavoittuvia markkinoiden heilahteluille ja neuvotteluvoiman epätasapainolle.

1. Yleinen arvio esityksestä

Kauppapuutarhaliitto pitää esityksen tavoitetta vahvistaa heikomman osapuolen asemaa elintarvikeketjussa erittäin perusteltuna ja kannatettavana. Suomen voimakkaasti keskittynyt päivittäistavarakauppa asettaa alkutuottajat, kuten kasvihuoneviljelijät, haastavaan neuvotteluasemaan. Esitys sisältää useita välttämättömiä parannuksia, joilla puututaan epäreiluihin kauppatapoihin ja joilla edistetään markkinoiden vakautta.

2. Neuvottelut poikkeuksellisissa olosuhteissa (3 a §)

Kauppapuutarhaliitto pitää velvollisuutta neuvotella sopimuksia uudelleen poikkeuksellisissa olosuhteissa erittäin tärkeänä. Säännös vaatii kuitenkin täsmennystä ollakseen tehokas:

- **Tulkinnanvaraisuus:** Säännös jättää epäselväksi, kattaako ”poikkeukselliset olosuhteet” tuotantopanosten, kuten energian, pakkausten, lannoitteiden, merkittävän ja ennakoimattoman kustannusnousun. Tuotantopanosten hintojen äkilliset muutokset ovat kasvihuonealalla keskeisin syy sopimusneuvottelujen avaamiselle.
- **Muutosehdotus:** Pykälää tulisi täsmentää siten, että se koskee nimenomaisesti tilanteita, joissa tuotantokustannukset muuttuvat olennaisesti tavarantoimittajasta riippumattomista syistä (esim. energian tai raaka-aineiden hintashokit).
- **Vaikuttavuus:** Liitto katsoo olevan riskinä, että kaupalle syntyy ainoastaan muodollinen neuvotteluvelvollisuus ilman tosiasiallista velvoitetta muuttaa sopimusehtoja kohtuullisiksi. Tämä voi johtaa siihen, että sääntely ei käytännössä paranna tavarantoimittajan taloudellista asemaa kriisitilanteissa.

3. Tietojen suoja ja tietovaateiden rajaaminen (4 b §)

Esitys rajoittaa oikeutetusti ostajan mahdollisuutta vaatia tarpeettomia tietoja toimittajan kustannusrakenteesta ja tuotantotavoista. Tämä vahvistaa tavarantoimittajien asemaa ja vähentää riskiä, että tietoja käytetään yksipuolisesti neuvottelutilanteissa.

4. Ostajan oman tuotemerkin (PL) suosimisen kielto (4 c §)

Kauppapuutarhaliitto ei vastusta kaupan omia tuotemerkkejä, vaan pitää niitä hyväksyttävänä osana kilpailua. Liiton näkemyksen mukaan ongelmallista on kuitenkin se, jos ostajan kaksoisroolia hyödynnetään tavalla, joka johtaa tavarantoimittajien painostamiseen tai epäreilujen sopimusehtojen asettamiseen. Tämän vuoksi säännöksen soveltamisalan rajaus heikentää sen kykyä puuttua keskeisiin neuvotteluvoimaongelmiin.

- **Rajaus valikoimapäätösten ulkopuolelle:** Liitto huomauttaa, että säännös kohdistuu vasta tilanteeseen, jossa tuotteet on jo myyty ostajalle (esim. hyllysijoittelu). Se ei siten puutu tavarantoimittajien keskeiseen ongelmaan eli ostomääriä ja valikoimaan ottamista koskevaan neuvotteluvoimaan. On perusteltu riski, että suosiminen siirtyy hyllysijoittelusta jo valikoimapäätösvaiheeseen, jolloin säännös jää käytännössä tehottomaksi.
- **Kaksoisroolin hallinta:** Kauppa toimii sekä viljelijän kumppanina että kilpailijana omien merkkiensä kautta. On välttämätöntä, että tämä kaksoisrooli ei johda syrjintään esillepanossa tai markkinoinnissa.
- **Kiertämisen riski:** Koska konkreettisia kriteerejä suosimiselle ei ole asetettu, kauppa voi käytännössä perustella suosivia toimia liiketaloudellisilla syillä, mikä tekee kiellon valvonnasta vaikeaa ilman tarkempia kriteerejä.
- **Kytkykaupan kielto:** Liitto pitää erittäin hyvänä pykälän 3 momenttia, joka kieltää toimitussopimuksen sitomisen siihen, että toimittaja valmistaisi myös PL-tuotteita. Tämä turvaa viljelijän itsemääräämisoikeutta ja vähentää epäasiallista painostusta.

5. Valvonnan vahvistaminen ja todistustaakka

Suoja kaupallisilta kostotoimilta ja elintarvikemarkkinavaltuutetun vahvempi rooli ovat elintärkeitä. Käänteinen todistustaakka kostotilanteissa madaltaa viljelijän kynnystä viedä epäkohtia eteenpäin ilman pelkoa välittömästä valikoimasta poistamisesta tai muista sanktioista.

6. Johtopäätökset ja esitykset jatkotoimenpiteiksi

Lainsäädännön vaikuttavuus ratkaistaan käytännössä soveltamisen kautta, minkä vuoksi keskeisten käsitteiden täsmentäminen on välttämätöntä, jotta sääntelyllä voidaan aidosti parantaa tavarantoimittajien asemaa ja turvata kotimaisen tuotannon toimintaedellytykset.

Kauppapuutarhaliitto ry esittää:

- **3 a §:n täsmentämistä** kattamaan nimenomaisesti tuotantopanosten olennaiset hintamuutokset.

- **Elintarvikemarkkinavaltuutetulle annettavaa vahvaa ohjeistusvaltaa** siitä, mitä oman tuotemerkin suosiminen ja poikkeuksellinen tilanne tarkoittavat käytännössä.
- **Lain vaikutusten jälkiarviointia** 2–3 vuoden kuluessa, erityisesti kotimaisen tuotannon kannattavuuden ja kaupan PL-tuotteiden markkinaosuuden kehityksen osalta.
- **Markkinadatan tasapuolisempaa jakamista**, jotta neuvotteluasema olisi aidosti tasapainoinen ja perustuisi faktatietoon molemmin puolin.

Helsingissä 7.5.2026

Lassi Remes
vs. toiminnanjohtaja
kasvihuoneviljelyn asiantuntija, MMM
Kauppapuutarhaliitto ry/ Handelsträdgårdsförbundet rf.

040 675 8875
lassi.remes@kauppapuutarhaliitto.fi